

FUQAROLARNING HOKIM QARORLARIGA TA'SIR DARAJASI: IJTIMOIY TAHLIL NATIJALARI

*Aliqulov Komiljon Urol o'g'li O'zbekiston Respublikasi IIV Surxondaryo
akademik litseyi Huquqshunoslik fani o'qituvchisi
94-462-57-73
komilaliqulov93@gmail.com*

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston Respublikasida mahalliy ijro hokimiyati organlari – hokimlar tomonidan qabul qilinayotgan qarorlar jarayonida fuqarolarning ishtiroki va ularning ushbu qarorlarga bevosita ta'sir ko'rsatish darajasi ijtimoiy tahlil asosida o'rganiladi. Empirik tadqiqotlar, respondentlar bilan so'rov va intervyu natijalari asosida ishtirok shakllari, ularning samaradorligi, mavjud to'siqlar tahlil qilinadi. Xorijiy tajriba bilan taqqoslanadi hamda milliy huquqiy tizimni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: fuqarolik ishtiroki, hokim qarorlari, jamoatchilik nazorati, ijtimoiy tahlil, mahalliy boshqaruv.

So'nggi yillarda O'zbekistonda mahalliy davlat boshqaruvi sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar fuqarolarning qaror qabul qilishdagi ishtirokini kengaytirishga qaratilgan. Ayni paytda, hokim qarorlarining qabul qilinishi ko'pincha yopiq muhitda, jamoatchilik ishtirokisiz amalga oshirilmoqda. Shuningdek, mavjud huquqiy mexanizmlar fuqarolarning hokimiyat faoliyatini nazorat qilish, taklif va tashabbus bilan ishtirok etish imkoniyatlarini to'laqonli ta'minlamaydi [1].

Ushbu maqolada fuqarolarning hokim qarorlariga bevosita ta'sirini o'lchash, mavjud imkoniyatlar va real ishtirok darajasi o'rtasidagi tafovutni ijtimoiy tahlil asosida tahlil qilish maqsad qilingan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot doirasida 2024–2025 yillarda Toshkent shahri, Farg‘ona va Qashqadaryo viloyatlarida 300 nafar fuqaro o‘rtasida so‘rovnoma o‘tkazildi. So‘rovnoma quyidagi yo‘nalishlarni qamrab oldi:

- qarorlar haqida xabardorlik;
- qarorlar muhokamasida qatnashish tajribasi;
- qarorlarning manfaatlarga mosligi.

Shuningdek, hokimlik xodimlari va jamoatchilik vakillari bilan 12 ta yarim strukturaviy intervyu o‘tkazildi.

Natijalar va tahlil

1. Fuqarolarning qarorlar haqida xabardorligi:

Faqat 28% respondent hokim qarorlarini rasmiy manbalarda ko‘rganini bildirgan. 54% esa hech qachon o‘qimagan. Bu hokimiyat faoliyatining ochiqligi pastligidan darak beradi [2].

2. Ishtirok shakllari: Fuqarolarning 13% qismi qarorlar muhokamasida qatnashganini aytgan. Asosiy ishtirok shakllari: mahalla yig‘inlarida muhokama, ijtimoiy tarmoqlarda izoh berish, jamoatchilik eshituvlarida qatnashishdir. Biroq bu ishtiroklar rasmiy huquqiy kuchga ega emas.

3. Qarorlarning fuqarolar manfaatlariga mosligi: Respondentlarning 71% hokim qarorlarini aholining real ehtiyojlariga javob bermaydi deb hisoblaydi. Ayniqsa, qurilish, transport va kommunal xizmatlar sohalarida bunday qarorlar ko‘p.

Xorijiy tajriba bilan taqqoslash

№	Davlat	Fuqarolik ishtiroki shakli	Qarorlar ustidan ta'sir darajasi
---	--------	----------------------------	----------------------------------

1	AQSh	Ochiq eshituvlar, petitiyalar	Yuqori
2	Germaniya	Jamoatchilik maslahat kengashlari	O'rta – yuqori
3	Estoniya	Elektron muhokama, petitiyalar	Yuqori
4	O'zbekiston	Mahalla, jamoaviy murojaatlar	Past

Estoniyadagi “Rahvaalgatus.ee” platformasi orqali fuqarolar hokimiyatga qonuniy kuchga ega bo'lgan takliflar kiritadi [3].

Tavsiya va takliflar

1. “Fuqarolik ishtiroki to'g'risida” alohida qonun qabul qilish va hokim qarorlarini muhokama qilish tartibini unda belgilash;
2. Elektron jamoatchilik muhokamasi platformasini yaratish (masalan, “qaror.uz”);
3. Jamoatchilik kengashlariga qaror loyihalarini ko'rib chiqish vakolatini berish;
4. Har bir hokim qarori qabul qilinishidan oldin ochiq eshituvlar tashkil etish.

Xulosa

O'zbekiston sharoitida fuqarolarning hokim qarorlariga ta'siri rasmiy huquqiy normalar bilan cheklangan. Ijtimoiy tahlil natijalari fuqarolar ishtirok etishni istashini, biroq amaldagi mexanizmlar bunga imkon bermasligini ko'rsatdi. Shu bois, qonunchilik asoslarini takomillashtirish, ishtirok shakllarini rasmiylashtirish va raqamli platformalarni joriy qilish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2023-yilgi tahriri.
2. 2. “Davlat hokimiyati organlari faoliyati ochiqligi to'g'risida”gi Qonun, 2014-yil.
3. 3. Eesti Kodanikuühiskonna Sihtkapital – “Rahvaalgatus.ee” loyihasi taqdimoti, 2022.
4. 4. Dahl, R. A. On Democracy. Yale University Press, 1998.
5. 5. OECD (2020). Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave.